

Gottlieb Salomon (1774-1864), keldergraf 131, vak B Stadsvroedmeester

Personalia

Geboren: 26 april 1774 te Dantzig (Duitsland)

Zoon van Salomon Salomon en Adel Gottlieb

Gehuwd met: (1) Jeanne Madelaine Huygens op 22 augustus 1802 te Leiden

(2) Angelique Heykoop op 24 juli 1839 te Leiden

Overleden: 7 augustus 1864 te Leiden

Begraven: 10 augustus 1864

Samenvatting

Gottlieb Salomon wordt in Dantzig, in het oosten van Duitsland, in 1774 geboren. Het grootste en belangrijkste deel van zijn opleiding krijgt hij in Königsberg, waar hij in 1797 als doctor in de medicijnen afstudeert.

Via Nederland wil hij naar Amerika, maar hij blijft in Nederland, in Leiden, hangen omdat hij er zeer vriendelijk wordt ontvangen en hij het hier erg naar zijn zin heeft. In Leiden heeft de medische hoogleraar Brugmans direct in de gaten hoe talentvol Gottlieb is en biedt hem een baan aan. Salomon blijkt met name getalenteerd om moeilijke bevallingen goed te laten aflopen. Hij begint daarom een eigen praktijk.

In 1802 treedt Gottlieb Salomon in het huwelijk met Jeanne Madelaine Huygens, waarmee hij vier kinderen krijgt. Helaas komen drie ervan zeer jong te overlijden.

In 1804 wordt Salomon stadsvroedmeester en gaat hij ook vroedvrouwen opleiden. Zijn werk wordt alom gewaardeerd en koning Willem I verleent hem ongevraagd het Nederlanderschap, wat Gottlieb zeer op prijs stelt.

Nadat zijn eerste vrouw in 1827 is overleden, hertrouwt Gottlieb in 1839 met Engeltje Heykoop.

Salomon is creatief en handig. Hij ontwerpt diverse apparaten, die het verloskundig werk makkelijker maken, zoals een verlostang en een verbeterde pelvi-meter. Het meest bijzondere is een oefenpop¹ waarmee vroedvrouwen zich kunnen bekwamen in het doen van bevallingen.

Ook wetenschappelijk is Salomon zeer actief: een groot aantal publicaties staat op zijn naam. Hij is geliefd en wordt door een groot aantal organisaties gevraagd om lid te worden, wat hij zelden weigert. In 1845 gaat hij met pensioen, maar hij is gezond en blijft nog achttien jaar betrokken bij de opleiding tot vroedvrouw. Deze eenvoudige, vriendelijke, ijverige en deskundige vroedmeester overlijdt tenslotte in 1864 aan een kwaal aan zijn blaas.

*Portret Gottlieb Salomon
(Rijksmuseum)*

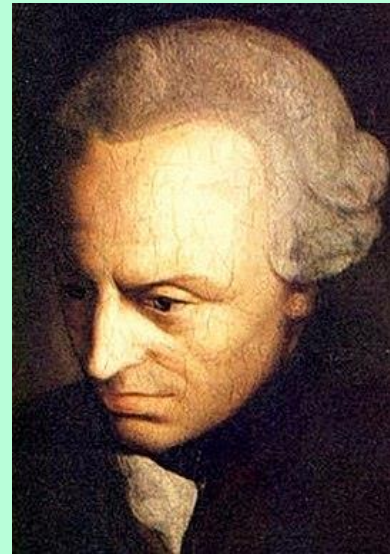
¹ Het is niet 100% zeker dat deze oefenpop door Salomon is ontworpen, maar wel zeer aannemelijk.

Volledige versie

Jeugd en opleiding

Gottlieb Salomon wordt op 26 april 1774 in de Duitse plaats Dantzig geboren. Hij is de oudste zoon van Salomon Salomon, een Israëliische koopman, en Adel Gottlieb. Het is opmerkelijk dat hij als voornaam de achternaam van zijn moeder krijgt. Tot zijn dertiende jaar krijgt hij thuisonderwijs, vervolgens zit hij één jaar op het Jezuïeten-Seminarium te Dantzig om daarna de Latijnse school in Königsberg, het tegenwoordige Kaliningrad, te bezoeken.

Daar bestudeert hij drie jaar lang de klassieke talen en in 1792 wordt hij, onder het decanaat van de filosoof Immanuel Kant (1724-1804), als student ingeschreven. Na eerst drie semesters voorbereidende wetenschappen te hebben gestudeerd, volgt hij daarna de opleiding medicijnen. Op 3 augustus 1797 sluit hij deze studie af met de dissertatie *De Ostromalicia ejusque casu rariore*.

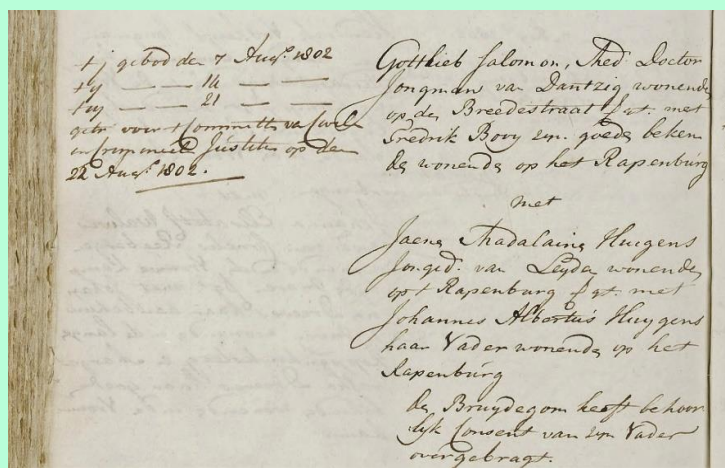
Immanuel Kant

Naar Leiden

Gottlieb is van plan om naar Amerika te gaan en dat te doen via Nederland, waar hij de hoogleraren Vrolijk en Reinward (in Amsterdam) en Brugmans (in Leiden) wil ontmoeten. In Leiden heeft Brugmans direct in de gaten dat Salomon zeer getalenteerd is en vraagt hem om een tijdje in Leiden te blijven en daar wat voordrachten te houden over anatomie, fysiologie, pathologie en obstetrie. Gottlieb stemt daarmee in en blijft voorlopig in Leiden. Tijdens zijn verblijf in Leiden wordt hij bij toeval - omdat er geen andere deskundige medicus aanwezig is - bij een moeilijke bevalling geroepen. Deze verloopt goed en doet hem besluiten niet naar Amerika te gaan, maar in Leiden te blijven. Daar begint hij een praktijk als obstetricator (vrouwmeester) die zeer succesvol is. Hij verkeert in goede kringen en zijn beschaafde optreden wordt alom op prijs gesteld.

Huwelijk 1

Gottlieb leert de doopsgezinde Jeanne Madelaine Huygens (1776-1827) kennen, die op het Rapenburg woont. Hij gaat over naar het kerkgenootschap van de doopsgezinden en treedt op 22 augustus 1802 in Leiden in het huwelijk met Jeanne. Het echtpaar woont op de Hooigracht en krijgt vier kinderen, waarvan er drie voor hun derde verjaardag overlijden.

Trouwakte

Alleen Gerard Abraham, geboren op 20 mei 1805, blijft in leven. Hij voegt de naam van zijn moeder aan de zijne toe en gaat door het leven als Gerard Abraham Salomon Huygens. Gerard studeert rechten en is dertig jaar lang (1837-1867) burgemeester van Katwijk.

Stadsvroedmeester

In 1804 wordt Salomon, als opvolger van dr. H.A. Bake, benoemd tot stadsvroedmeester en lector voor de vroedvrouwen. Dit is een taak die hem veel werk geeft. Daarom bedankt hij voor de eervolle uitnodiging om lid te worden van de Provinciale Commissie voor Geneeskundig Toezicht, die in Haarlem vergadert, wat hem te veel tijd zou kosten en waardoor hij vaak niet in Leiden aanwezig zou zijn.

Als lector voor de vroedvrouwen verricht hij uitstekend werk en hervormt hij hun opleiding, wat ook in het buitenland niet onopgemerkt blijft en waardering geniet. Zo zegt prof. Von Siebold in een lezing, gehouden in Göttingen voor de Duitse Koninklijke Academie van Wetenschappen: *“Endlich verdient zur Geschichte der künstlichen Frühgeburt noch angeführt zu werden, das auch Hollands Geburthelfer der Aufnahme der Operation nicht fremd geblieben, und das besonders Vrolik und Salomon dieselbe mehrfach mit Erfolg übten”*.

In 1827 wordt aan Salomon, zonder dat hij daarom heeft gevraagd, door koning Willem I het Nederlanderschap verleend. Dit wordt door Gottlieb zeer gewaardeerd omdat hij - hoezeer hij ook met liefde over zijn geboorteland Duitsland spreekt - zijn nieuwe vaderland innig lief heeft.

Misgelopen professoraat

In 1825 gaat Prof. Meinard du Pui (1754-1834), de eerste hoogleraar chirurgie en verloskunde in Leiden en ook op Groenesteeg begraven, met emeritaat. De universiteit overweegt om de disciplines chirurgie en verloskunde te splitsen, waarbij gedacht wordt aan dr. Wachter voor de chirurgie en dr. Salomon voor de verloskunde. Omdat Wachter het aanbod afwijst, gaat deze splitsing niet door en dr. J.C. Boers (1795-1847) wordt benoemd met als leeropdracht de Heelkunde en de Verloskunde. Pas na het overlijden van Boers worden de disciplines chirurgie en verloskunde gesplitst.

Prof. dr. J.C. Boers (1795-1847)

Huwelijk 2

Op 28 februari 1827 overlijdt zijn echtgenote Jeanne Madelaine Huygens. Ruim twaalf jaar later, op 24 juli 1839, hertrouwt Gottlieb in Leiden met Angelique (Engeltje) Heykoop (1780-1854).

Oefenpop verloskunde

Gottlieb Salomon heeft waarschijnlijk de oefenpop, die in de negentiende eeuw bij de opleiding van verloskundigen wordt gebruikt, ontworpen. Deze pop is van zeemleer en leer, paardenhaar en linnen vervaardigd, en is een echt oefenmodel op ware grootte. Er werd geoefend met verlostangen en draaiingen.

Deze verlospop is door het Academisch ziekenhuis van Leiden in 1970 aan Museum Boerhaave geschonken. In november 2016 is door Boerhaave-conservator Mienke te Hennepe ontdekt dat in de oefenpop uit de 19^e eeuw het skelet van een echte baby zit. Zij meende botmateriaal te zien bij een losgemaakte naad van de pop. Een CT-scan van het museumstuk in het Leids Universitair Medisch Centrum bevestigde dit vermoeden. Ook de romp van de 'aanstaande moeder' bevat echte beenderen: het hele bekken en de twee onderste rugwervels. De rest van de wervelkolom is gemaakt van hout. In het poppenlijf zit het skelet van een pasgeboren kind, met schedel, ribbenkast, wervelkolom, bekken, benen en armpjes.

Er wordt nu verder onderzocht of dit exemplaar daadwerkelijk van Gottlieb Salomon is. Het is zeer waarschijnlijk. Niet alleen bezit Museum Boerhaave ook al een verlostang die in 1817 door Salomon was gemaakt, maar in 1803 publiceerde Salomon een artikel over een verloskundig model van 'seeländisches Leder' dat met paardenhaar gevuld is en door een goede mechanicus zou kunnen worden vervaardigd. De beschrijving past in veel opzichten helemaal bij het object in het depot van Boerhaave. Maar er zijn ook afwijkingen: waar zijn de banden waarmee contracties konden worden nagebootst en de veer die het staartbeen opduwde?

Oefenpop verloskunde

Publicaties

Salomon heeft zich ook verdienstelijk gemaakt door tal van publicaties. Wij noemen er hier enkele:

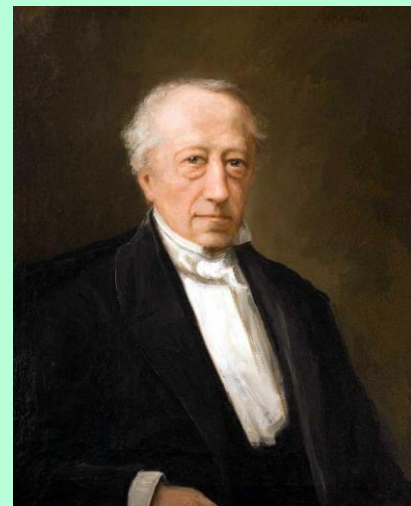
- *Het werktuigelijke der verlossing* (1799);

- *Verhandeling over de nuttigheid der Schaambeensnede, met bepaling der gevallen, in welke aan dezelve voorkeur behoort gegeven te worden boven de keizerlijke sneden* (1805);
- *Waarneming aangaande eene zeer aanmerkelijke uitzakking der Baarmoeder bij eene zwangere vrouw en derzelver verlossing* (1808);
- *Berigt aangaande eene Sectio Cesarea met doodelijk gevolg* (1808);
- *Waarneming nopens eene zwangerheid welke 12 maanden geduurd heeft* (1808);
- *Handleiding tot de Verloskunde* (twee delen met platen, 1817);
- *Waarneming eener zwangerheid in de buis van Fallopius* (1825);
- *Waarneming eener zwangerheid in de buis van Fallopius* (1825);
- *Geschiedverhaal van de Cholera-epidemie te Leyden* (met Pruys van der Hoeven en Van Kaathoven, 1832).

In 1825 begint hij samen met zijn collega's Pruys van der Hoeven, Reinhardt [beiden ook begraven op Groenesteeg] en Logger het tijdschrift *Geneeskundige Bijdragen*, waarin hij zelf ook publiceert, zoals:

- *Over het, door de kunst, Vervroegen der Verlossing in nauwe bekkens; benevens twee waarnemingen betreffende deze kunstbewerking* (1826);
- *Opmerkingen over het beveiligd vermogen der Koepokken, ontleend uit de epidemie der kindersiekte* (1826);
- *Waarnemingen betreffende de kunstzinnige Vroeggeboorte* (1827);
- *Waarneming eener ziekte in het Kraambed, veroorzaakt door het terugblijven der nageboorte, en derzelver genezing door de natuurkrachten, door middel van de absorptie der placenta* (1828);
- *Omkeering der Baarmoeder* (1830).

Pruys van der Hoeven

Met pensioen

In 1845 legt Salomon op zeventigjarige leeftijd tot verdriet van zijn uitgebreide clientèle zijn praktijk als stadsvroedmeester neer. Hij blijft daarna nog wel, tot 1863, als lector betrokken bij de opleiding tot vroedvrouw. Ook blijft hij zich verdiepen in de literatuur op het gebied van de verloskunde. Salomon is nauwkeurig, ijverig, maar ook eierzuchtig. Hij heeft een gezond en sterk lichaam.

Ook blijft hij welwillend in de omgang, eenvoudig van levensstijl, trouw en hartelijk voor zijn vrienden en patiënten. Hij is zeer gevoelig voor de hartelijkheid en dankbaarheid van hen, iets wat hij zeer waardeert.

Heden overleed, in ruim negentigjarigen ouderdom, de Wel-Ed. Zeer Geleerde Heer G. SALOMON, Med^{ae} et Chir^{ae} Doctor, zeer betreurd door zijn Zoon, zijne Behuwddochter en Kleinkinderen.

LEIDEN, 7 Augustus 1864.

Uit aller naam,
Mr. G. A. SALOMON HUYGENS.

Eenige algemeene en bijzondere kennisgeving.

Overlijdensadvertentie (Leydse Courant 10 augustus 1864)

enkeld gemiddeld - G R A F. N°. 131 ⁶⁷

LANG	BREED	DIEP	NEDERL. ELLEN.
Op den 8 ^{ten} Junij 1857 verkocht en in eigendom overgedragen, aan <i>Angelica Heyboers te Leyden</i>			
Daarin zijn begraven de navolgende Lijken.			
Op den 6 ^{ten} Junij 1854 des voer middags ten 9 ure, het lijk van <i>Bartholomeus Heyboers</i> oud			
Op den 1 ^{sten} Junij 1854 des voer middags ten 9 ure, het lijk van <i>Anna Heyboers wed. Bartholomeus Heyboers</i> oud			
Op den 1 ^{sten} Junij 1854 des voer middags ten 9 ure, het lijk van <i>Dorothea Heyboers</i> oud 52 jaren			
Op den 26 ^{sten} April 1857 des voer middags ten 9 ure, het lijk van <i>Angelica Heyboers dochter van Godefrid Salomon</i> oud 37 jaren			
Op den 17 ^{den} Aug. 1857 des voer middags ten 11/2 ure, het lijk van <i>Bartholomeus Salomon</i> oud 71 jaren			

De drie Lijken hier vermeld uit te deelen 1857 en 1858 werden door overgebragt uit het Landbouw op de 10^{den} Sept. 1858 graafplaats overgebragt op de 10^{den} Sept. 1858 tot de 10^{den} Sept. 1858 toecomming van J. D. Burgemeester Wiltonder Herd St. -

Belaant de rekeningen over 1858 tot 1859. Item over 1858 tot 1859. Item over 1854 tot 1855.

Grafboek keldergraf 131

Keldergraf 131

Bronnen

Archieven:

Erfgoed Leiden en Omstreken

Websites:

- www.erfgoedleiden.nl
- www.wiewaswie.nl
- www.dbnl.org/tekst/_jaa002186501_01/_jaa002186501_01_0026.php
- <http://resources.huygens.knaw.nl/retroboeken/nnbw/#source=2&page=634&view=imagePane>
- www.volkskrant.nl/wetenschap/ontdekking-museum-boerhaave-oefenbaby-blijkt-echt-skelet-te-bevatten~b456cd5b/

Auteur

Lodewijk Kallenberg (december 2020)